

İSTİKLAL HARBİNDE İSTANBUL'DA 1 MAYIS'LAR NASIL KUTLANDI?

Aydınlık Dergisi, 12 Mayıs 2002

Yıldırım Koç

Bu yazımda, İstiklal Harbinde İstanbul'da 1 Mayıs'ların nasıl kutlandığını özetlemeye çalışacağım. Bu yazıyı yazmamın nedeni de, Sayın Sunay Akın'la yapılan bir söyleşidir (**Türksolu**, 22.4.2002, s.17). Sayın Sunay Akın şunları söylüyor:

“İlk 1 Mayıs tarihimizde 1921 yılında gerçekleşti. Bu önemli. 1921; işgal altında, emperyalizme karşı işçiler emekçiler bir araya geldiler ve Şişli'den Hürriyet-i Ebediye Tepesi'ne kadar yürüdüler. Yani Sonsuz Özgürlük Tepesi'dir onun adı. Bu yürüyüş sırasında işgal güçleri tarafından ve onların işbirlikçi Osmanlı yönetimi tarafından coplandılar, süngülandılar. Yürüyüş engellenmek istendi ama yine de büyük bir grup, Hürriyet-i Ebediye Tepesi'ne, yani sonsuz özgürlük tepesine ulaşmayı başardı.”

Görüşmeyi yapan kişi, “işçiler Kuvay-ı Milliye için yürüyordu 1 Mayıslarda” deyince, Sayın Sunay Akın da, “tamamiyle doğru” diyor.

Ben bu görüşlere katılmıyorum.

16 Mart 1920 günü İngilizler İstanbul'u işgal ettiler. İstanbul'da sendikalar 1 Mayıs'ı kutlamadı. Trabzon ve civar illerde yapılan 1 Mayıs kutlamalarında İngiltere ve Yunanistan protesto edildi ¹.

1 Mayıs, İstanbul'da 1921 yılında Türkiye Sosyalist Fırkası'nın önderliğinde kutlandı. Mete Tunçay bu örgüt hakkında şunları yazıyor: “TSF'nin Milli Mücadeleye karşı olumsuz bir tavır takındığı söylenmiştir; bu söylenti herhalde doğrudur.” Parti tarafından yayımlanan İdrak'ın genel çizgisi de şöyle belirtiliyor: “Gazete kurtuluşu galip devletlerin iyi niyetlerinden beklemektedir.” ² Türkiye Sosyalist Fırkası'nın önderliğindeki 1 Mayıs kutlamaları önce parti merkezinde bayramlaşma ile başlamış, daha sonra da Parti'nin önderi Hüseyin Hilmi Bey ile üç temsilci, Sadrazam'ı ziyaret etmiştir ³. Kutlamalar Kağıthane'de yapılmıştır ⁴. İkdam ve Alemdar Gazeteleri şu haberi vermektedir: “Şehrimizde işçi bayramı dün işçiler tarafından tesit edilmiştir. Şirketi Hayriye, Haliç ve Tramvay Şirketleri amelesi çalışmadıklarından, vesait-i nakliyenin büyük kısmı muattal kalmıştır. Ameleden bir kısmı, bayramlarını tesit için mavi işçi gömlekleri giydikleri, kırmızı boyunbağı taktıkları gibi hepsi de kırmızı rozetlere hamil idiler. Amelenin bindiği bazı otomobillere de kırmızı bayrak takılmıştı. Türkiye Sosyalist Fırkası'nın Babıali'deki merkezinde tören yapılmış, saat 10'dan bire kadar müzik Enternasyonal'i çalmıştır.” ⁵ Türkiye Sosyalist Fırkası'nın 1 Mayıs bildirisinde de anti-emperyalist veya işgal karşıtı bir tavır söz konusu değildir ⁶. 1921 yılında 1 Mayıs kutlamaları Sayın Sunay Akın'ın söylediklerinden tamamiyle farklıdır.

1922 yılında İstanbul'da 1 Mayıs kutlamaları Hürriyet-i Ebediye Tepesi'nde yapılmıştır. Sayın Sunay Akın, büyük olasılıkla, 1922 yılından söz etmektedir. Ancak 1922 kutlamalarında da iddia edilen olaylar olmamıştır. Mete Tunçay'a göre, kutlamalarda Türkiye Sosyalist Fırkası adına Şakir Rasim, Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası adına da Sadrettin Celal bir

¹ Güzel, Ş., **Türkiye'de İşçi Hareketi (1908-1984)**, Kaynak Yay., İstanbul, 1996, s.120. Mete Tunçay, aşağıda belirtilen kitabında, 1920 yılında ülkenin herhangi bir yerinde kutlama yapılmadığını yazmaktadır (s.40).

² Tunçay, M., **Türkiye'de Sol Akımlar - I (1908-1925)**, 2. Baskı, BDS Yay., İstanbul, 2000, s.39.

³ Tunçay, M., a.g.k., s.40.

⁴ Güzel, Ş., a.g.k., s.120.

⁵ Sencer, O., **Türkiye'de İşçi Sınıfı, Doğuşu ve Yapısı**, Habora Yay., İstanbul, 1969, s.253.

⁶ Tunçay, M., a.g.k., s.62-63.

konusma yapmıştır. Sadrettin Celal'in konuşmasının anti-emperyalist içerikli olduğu belirtilmektedir ⁷. Ancak, komünistlerin 1922 yılında İstanbul'da 1 Mayıs nedeniyle yayımladıkları bildiride anti-emperyalist tavır, bağımsızlık talebi ve İstiklal Harbi'ne destek yoktur ⁸. Buna karşılık 1 Mayıs 1922 günü Ankara'da yapılan kutlamalarda anti-emperyalizm vurgusu belirgindir; Ankara hükümetinin emperyalizme ve kapitalizme karşı mücadele ettiği belirtilmektedir ⁹. Şehmuz Güzel ise 1922 yılında 1 Mayıs'ı düzenlemeyen komitede Ermeni Sosyal Demokrat Fırkası'nın da bulunduğunu belirtmekte ve işçiler "hatiplerin emek ve emeğin değeri hakkında yaptıkları söylevleri dinlemişlerdir" demektedir ¹⁰. Oya Sencer, 1922 yılında 1 Mayıs kutlamalarının Amele Sosyalist Fırkası tarafından düzenlendiğini ileri sürmektedir ¹¹.

Bu konular ayrıntı gibi gelebilir; ama kanımca günümüzün görevlerinin anlaşılması açısından son derece önemlidir.

⁷ Tunçay, M., a.g.k., s.41.

⁸ Tunçay, M., a.g.k., s.493-4.

⁹ Tunçay, M., a.g.k., s.249.

¹⁰ Güzel, Ş., a.g.k., s.121.

¹¹ Sencer, O., a.g.k., s.258.